

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Zeszyty Naukowe
Szkoly Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

**PROBLEMY
ROLNICTWA
ŚWIATOWEGO**

Tom 7 (XXII)

Wydawnictwo SGGW
Warszawa 2009

Lukasz Satola¹
Katedra Agrobiznesu
Wydział Rolniczo-Ekonomiczny
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja
Kraków

Przestrzenne zróżnicowanie absorpcji funduszy strukturalnych przeznaczonych na rozwój pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich

Spatial differentiation in the absorption of structural funds assigned to financing the development of non-agricultural activities in rural areas

Synopsis. W artykule podjęto problematykę związaną z finansowaniem powstawania i rozwoju pozarolniczych form aktywności na obszarach wiejskich. Analizie poddano działanie „różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów” programu SPO ROL wdrażane w latach 2004-2006. Przeprowadzona została analiza zróżnicowania poziomu wykorzystania środków finansowych w skali regionalnej oraz w przekroju głównych celów realizacji projektów.

Słowa kluczowe: fundusze strukturalne, obszary wiejskie, pozarolnicza działalność gospodarcza, Unia Europejska, źródła finansowania

Abstract. The article deals with the problems of financing the development of non-agricultural activities in rural areas. The programme SOP RMFSRD measure ‘diversification of agricultural activities and activities close to agriculture to provide multiple activities or alternative incomes’ was analyzed for a period between 2004 and 2006. An analysis of spatial (regional) differentiation as well as in a cross section according to the main project goals was conducted.

Keywords: European Union, financing sources, non-agricultural activity, rural areas, structural funds

Wstęp

Akcesja Polski do Unii Europejskiej oznaczała dla wielu polskich podmiotów gospodarczych, obok konieczności sprostania międzynarodowej konkurencji, również pojawienie się możliwości korzystania z różnych form finansowego wsparcia działalności z funduszy strukturalnych. Wśród tych podmiotów znaleźli się m.in. właściciele gospodarstw rolnych [Fijałkowska 2005; Czubak 2008] oraz mieszkańcy obszarów wiejskich.

Polskie rolnictwo, pomimo wysokiego potencjału produkcyjnego, boryka się z różnymi problemami, z których duża część ma charakter strukturalny, co w konsekwencji powoduje, że nie mogą zostać szybko przezwyciężone. Ogniskują się one wokół niekorzystnej struktury agrarnej [Duczowska-Małysz 2008; Ziętara 2008] i związanego z nią przerostu zatrudnienia w tym dziale gospodarki narodowej. Sposobem na pozytywne

¹ Dr inż., e-mail: lsatola@ar.krakow.pl

zmiany w tym zakresie może być ograniczenie zatrudnienia w rolnictwie i skierowanie nadwyżek siły roboczej do innych działów gospodarki. Z uwagi na ograniczoną chłonność miejskich rynków pracy oraz występujące bezrobocie postuluje się tworzenie nowych, niezwiązanych z rolnictwem miejsc pracy na obszarach wiejskich w ramach koncepcji rozwoju wielofunkcyjnego [Kłodziński 1999; Kolarska-Bobińska i inni 2001; Kłodziński 2006].

Uwagi metodyczne

Celem opracowania jest prezentacja oraz ocena regionalnego zróżnicowania zainteresowania mieszkańców obszarów wiejskich pozyskiwaniem dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej na tworzenie i rozwijanie niezwiązanych bezpośrednio z rolnictwem form działalności na obszarach wiejskich. Ocenie poddano również wykorzystanie przez beneficjentów środków finansowych dostępnych w ramach alokacji skierowanej na wspieranie pozarolniczych form aktywności gospodarczej.

Zakres czasowy prowadzonej analizy obejmuje okres trzech lat od 2004 do 2006 r. Taki wybór okresu badań został podyktowany chęcią ujęcia pierwszego okresu programowania w warunkach członkostwa Polski w strukturach UE. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że pomimo przyjęcia do analizy trzyletniego okresu pokrywającego się w czasie z tzw. pierwszą perspektywą finansową, zaprezentowane wyniki nie mają charakteru ostatecznego, gdyż z uwagi, po pierwsze, na opóźnienia we wdrażaniu poszczególnych działań programów operacyjnych oraz, po drugie, na towarzyszącą wdrażaniu funduszy strukturalnych zasadę n+2, oznaczającą możliwość wydatkowania środków finansowych w okresie programowania oraz dwa lata po jego zakończeniu, uzyskanie pełnych wyników na koniec przyjętego okresu programowania nie było możliwe.

Zakres merytoryczny opracowania obejmuje analizę regionalnego zróżnicowania wykorzystania środków finansowych w ramach działania 2.4 „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów” Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” (SPO ROL).

Obszar badań stanowiło terytorium całego kraju z uwzględnieniem podziału terytorialnego na 16 województw (NUTS 2). Zaprezentowane dane pochodziły z okresowych analiz monitoringu realizacji SPO ROL prowadzonych przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa jako jednostkę zaangażowaną we wdrażanie tego programu operacyjnego.

Pozyskane dane opracowane zostały przy użyciu podstawowych miar statystycznych, a prezentacji wyników dokonano w formie tabelarycznej oraz na mapie. W pracy podjęto się również weryfikacji następującej hipotezy: bardziej aktywni w pozyskiwaniu i skuteczniejsi w wykorzystaniu środków finansowych z funduszy strukturalnych są beneficjenci z tych regionów kraju, gdzie relatywnie lepiej jest rozwinięta pozarolnicza działalność gospodarcza na obszarach wiejskich.

Wyniki badań

Tabela 1. Liczba projektów inwestycyjnych zrealizowanych w ramach działania 2.4 SPO ROL w latach 2004-2006

Table 1. Number of investment projects carried out within the measure 2.4 of SOP RMFSRD* in years 2004-2006

Województwo	Główny cel projektu					Suma
	tworzenie alternatywnych źródeł dochodów	promocja pozytywnego wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie	zachowanie przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich	ułatwienie dostępu mieszkańcom wsi do usług	zwiększenie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach	
Dolnośląskie	88	1	0	6	9	104
Kujawsko-pomorskie	187	3	0	42	15	247
Lubelskie	747	6	1	55	47	856
Lubuskie	41	0	0	0	3	44
Łódzkie	220	4	1	40	20	285
Małopolskie	416	2	1	42	15	476
Mazowieckie	357	2	1	49	41	450
Opolskie	66	1	0	11	15	93
Podkarpackie	278	2	0	32	27	339
Podlaskie	228	3	0	20	11	262
Pomorskie	98	0	0	9	10	117
Śląskie	150	0	0	13	12	175
Świętokrzyskie	264	0	0	57	39	360
Warmińsko-mazurskie	111	4	0	6	8	129
Wielkopolskie	244	2	0	52	22	320
Zachodnio-pomorskie	57	0	0	2	7	66
Polska	3552	30	4	436	301	4323

* Sectoral Operational Programme Restructuring and Modernisation of the Food Sector and Rural Development

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR.

Zgodnie z zapisami programowymi [Uzupełnienie... 2006] w ramach działania „Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów” realizowane mogły być projekty zmierzające do podjęcia lub rozwijania dodatkowej działalności wykorzystującej istniejące zasoby gospodarstw lub regionu w celu zapewnienia wielofunkcyjnego i trwałego rozwoju. Realizacja projektów miała służyć następującym celom:

- tworzenie alternatywnych źródeł dochodów,
- promowanie pozytywnego wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie,

- zachowanie przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich,
- ułatwienie dostępu mieszkańców wsi do usług,
- zwiększenie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach.

W ramach działania możliwe było finansowe wspieranie między innymi przedsięwzięć związanych z podejmowaniem działalności agroturystycznej, z prowadzonym na niewielką skalę przetwórstwem produktów rolnych lub leśnych i ich sprzedażą, ze świadczeniem usług na rzecz lokalnej społeczności, z drobnym rzemiosłem, a nawet z pewnymi działaniami z zakresu tzw. e-commerce.

Zainteresowanie potencjalnych beneficjentów uzyskaniem dofinansowania było w początkowej fazie wdrażania programu niewielkie, lecz w miarę uruchamiania kolejnych działań rosło. Do końca analizowanego okresu pozostawało jednak silnie zróżnicowane w poszczególnych działaniach. Wyniki obejmujące zróżnicowanie zainteresowania pozyskaniem dodatkowych funduszy i przeznaczeniem ich na rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej zostały zaprezentowane w tab. 1. Oprócz zróżnicowania regionalnego wprowadzono tam podział ze względu na główny cel projektu deklarowany przez podmiot składający wniosek aplikacyjny.

W analizowanym okresie zrealizowano w całym kraju 4 323 projekty inwestycyjne. Zdecydowanie największe zainteresowanie wykazali beneficjenci z województwa lubelskiego (856 projektów). Również wnioskodawcy z województw małopolskiego i mazowieckiego byli bardzo aktywni w realizacji projektów wspomagających organizowanie i rozwijanie działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich (odpowiednio 476 i 450 zrealizowanych inwestycji). Najmniej przedsięwzięć zdołali przeprowadzić beneficjenci z województwa lubuskiego (44) oraz zachodniopomorskiego (66). Obliczony dla liczby zrealizowanych w poszczególnych województwach projektów inwestycyjnych współczynnik zmienności ukształtował się na poziomie 0,76, co dowodzi bardzo dużego regionalnego zróżnicowania wykorzystania środków finansowych pomiędzy poszczególnymi obszarami kraju.

W celu weryfikacji postawionej w pracy hipotezy badawczej obliczono współczynnik korelacji pomiędzy zmiennymi, którymi były liczba zrealizowanych w każdym województwie projektów inwestycyjnych oraz liczba gospodarstw prowadzących w poszczególnych regionach kraju pozarolniczą działalność gospodarczą. Obliczony współczynnik korelacji liniowej Pearsona ukształtował się na poziomie 0,649, co może być interpretowane jako umiarkowanie silna zależność pomiędzy zmiennymi. Dało to podstawę do uznania hipotezy za pozytywnie zweryfikowaną.

Jakkolwiek regionalne zróżnicowanie aktywności pozyskiwania europejskich funduszy było znaczące, to jeszcze większa nierównomierność została zaobserwowana w przekroju analizy głównych celów realizacji przedsięwzięć. Ponad 82% spośród wszystkich zrealizowanych inwestycji dotyczyło tworzenia alternatywnych źródeł dochodów. Ułatwienie dostępu mieszkańców wsi do usług było głównym celem w przypadku 436 projektów (10%), a zwiększanie opłacalności produkcji oraz świadczenia usług dla 301 przedsięwzięć (6,96%). Dbałość o kształtowanie pozytywnego wizerunku wsi w społeczeństwie było celem jedynie dla 30 projektów, zaś najmniej wskazań (4, po jednym w województwie) dotyczyło zachowania przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich. Widać stąd, iż w zamierzeniach wnioskodawców wyraźnie dominowały cele ekonomiczne nad społecznymi i środowiskowymi, co może być traktowane jako zewnętrzny wyraz chęci

poprawy sytuacji materialnej poprzez zmianę statusu zawodowego, np. z rolnika na przedsiębiorcę.

Tabela 2. Wartość projektów inwestycyjnych zrealizowanych w ramach działania 2.4 SPO ROL w latach 2004-2006, tys. zł

Table 2. Total value of investment projects carried out within the measure 2.4 of SOP RMFSRD in years 2004-2006, thousand PLN

Województwo	Główny cel projektu					Suma
	tworzenie alternatywnych źródeł dochodów	promocja pozytywnego wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie	zachowanie przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich	ułatwienie dostępu mieszkańcom wsi do usług	zwiększenie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach	
Dolnośląskie	6 506	84	0	477	889	7 956
Kujawsko-pomorskie	14 212	109	0	3 339	1 291	18 951
Lubelskie	48 601	467	22	3 577	2 986	55 653
Lubuskie	3 043	0	0	0	226	3 269
Łódzkie	16 043	224	100	3 147	1 621	21 135
Małopolskie	30 268	126	100	2 974	864	34 333
Mazowieckie	28 028	191	100	3 510	3 251	35 081
Opolskie	5 337	100	0	934	1 012	7 384
Podkarpackie	17 776	119	0	2 119	1 803	21 817
Podlaskie	16 606	210	0	1 557	774	19 146
Pomorskie	6 981	0	0	767	842	8 590
Śląskie	11 360	0	0	947	929	13 237
Świętokrzyskie	18 375	0	0	4 131	3 318	25 824
Warmińsko-mazurskie	8 635	306	0	483	531	9 955
Wielkopolskie	20 258	199	0	4 377	1 779	26 612
Zachodnio-pomorskie	4 667	0	0	135	334	5 137
Polska	256 698	2 134	322	32 475	22 451	314 079

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych ARiMR.

Bardzo duże zróżnicowanie zainteresowania pozyskaniem dofinansowania ze względu na główny cel realizacji projektu nie pozostało bez wpływu na liczebność przedsięwzięć zrealizowanych w poszczególnych regionach. Tylko w czterech województwach (lubelskim, łódzkim, mazowieckim i małopolskim) beneficjenci realizowali inwestycje w ramach wszystkich pięciu głównych celów. Jak wspomniano wcześniej, były to regiony najaktywniejsze, skąd wnioski, iż wraz ze wzrostem liczby realizowanych w regionach projektów zwiększała się również ich różnorodność, a w konsekwencji oddziaływanie na zróżnicowane aspekty wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. W większości regionów realizowano inwestycje w zakresie 4 celów głównych, w czterech

województwach wdrożone projekty ogniskowały się wokół trzech celów, a tylko w najmniej aktywnym regionie lubuskim beneficjenci ograniczyli się do podjęcia działań wpisujących się w zakres dwóch celów głównych analizowanego działania.

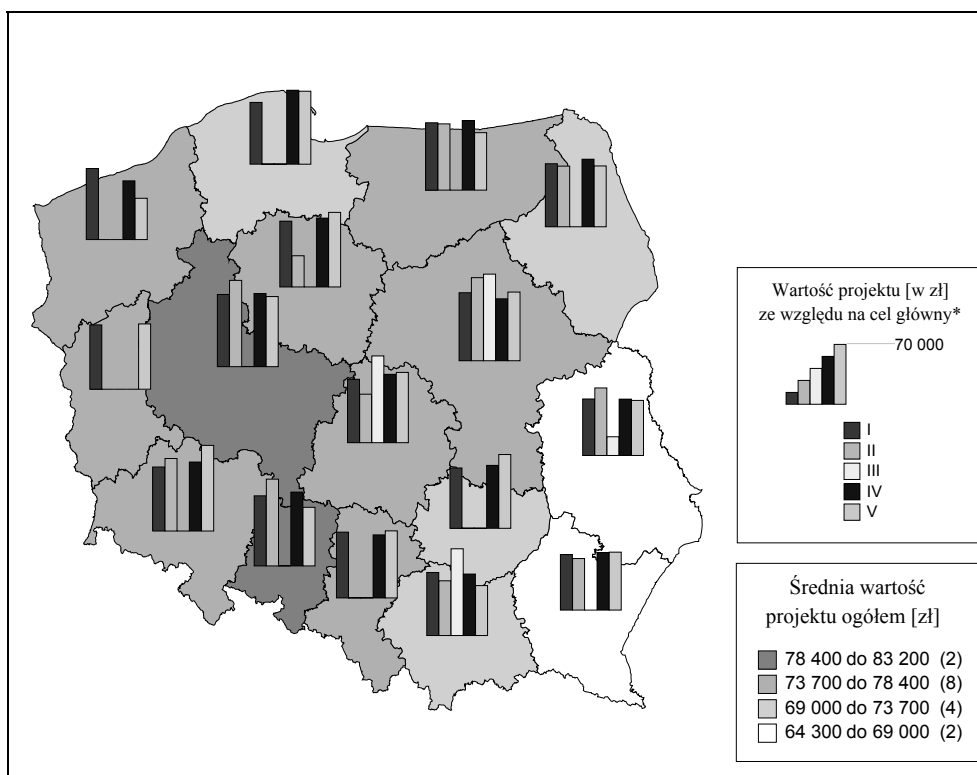
Całkowita wartość projektów inwestycyjnych przeprowadzonych na terenie kraju dotyczących różnicowania działalności na obszarach wiejskich przekroczyła 314 mln zł. Inwestycje o największej wartości (niemal 56 mln zł) zdołali zrealizować beneficjenci z województwa lubelskiego. Przedsięwzięcia o sumarycznej wartości około 35 mln zł wdrożyły podmioty z regionów mazowieckiego i małopolskiego. Inwestycje, których wartość zawierała się w przedziale pomiędzy 20 a 30 mln zł zrealizowali beneficjenci z czterech kolejnych regionów: łódzkiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego i wielkopolskiego. Najmniej aktywnie korzystano ze środków europejskich w sześciu województwach, gdzie wartości inwestycji nie przekroczyły 10 mln zł. Były to regiony: warmińsko-mazurski, pomorski, dolnośląski, opolski i zachodniopomorski, a także lubuski, gdzie całkowita wartość inwestycji wyniosła zaledwie 3,269 mln zł, czyli była aż 17-krotnie mniejsza niż w najlepszym pod tym względem województwie lubelskim.

Tak duże przestrzenne zróżnicowanie absorpcji środków finansowych mogło być rezultatem różnic cech charakteryzujących rolnictwo poszczególnych regionów. Aby wyeliminować zniekształcający wpływ tego czynnika postanowiono przeliczyć wartość pozyskanego wsparcia finansowego uwzględniając liczbę podmiotów, które mogły o nie występować (liczbę gospodarstw rolnych w każdym województwie). Jak się okazało, takie zaprezentowanie danych, chociaż doprowadziło do znacznego zbliżenia skrajnych wyników, to jednak nie zmieniło w sposób znaczący pozycji regionów najaktywniejszych oraz najmniej efektywnych w wykorzystaniu europejskich środków pomocowych przeznaczonych na rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich.

Na podstawie wojewódzkiego zróżnicowania wykorzystania pomocy pochodzącej z funduszy europejskich oraz po rozpoznaniu sytuacji rolnictwa w tych regionach można wskazać na kształtowanie się pewnych relacji. Jakkolwiek w grupie regionów najaktywniejszych w pozyskiwaniu dofinansowania na realizację nowych przedsięwzięć znalazły się zarówno te o relatywnie korzystnej strukturze agrarnej i wysokim poziomie kultury rolnej (wielkopolskie, mazowieckie), jak i te o skrajnie niekorzystnych uwarunkowaniach dla rozwoju rolnictwa (małopolskie, świętokrzyskie), to w grupie województw, które najslabiej wykorzystywały środki finansowe przeznaczone na rozwijanie pozarolniczych miejsc pracy na wsi były niemal wyłącznie północne i zachodnie regiony kraju charakteryzujące się najlepszą strukturą agrarną i najbardziej sprzyjającymi warunkami do czerpania dochodów z działalności rolniczej. W tym kontekście ograniczona aktywność beneficjentów z ich terenu wydaje się być częściowo usprawiedliwiona, aczkolwiek również na tych obszarach pożądanym byłby bardziej dynamiczny rozwój niezwiązanych bezpośrednio z rolnictwem form aktywności zarobkowej.

Pozytywnie należy ocenić wysoką aktywność (zarówno w ujęciu ilościowym, jak i wartościowym) podmiotów ze wspomnianych wcześniej regionów o niekorzystnej strukturze agrarnej, nieefektywnym rolnictwie przechowującym duże nadwyżki siły roboczej, niezagospodarowanej w racjonalny ekonomicznie sposób. To właśnie w południowo-wschodnich regionach Polski istnieje najbardziej pilna potrzeba rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej i tworzenia nowych miejsc pracy, aby umożliwić realokację części zasobów ludzkich pomiędzy rolnictwem a innymi działami gospodarki narodowej. Korzystanie z funduszy Unii Europejskiej na realizację przedsięwzięć

służących powstawaniu nowych i rozwojowi istniejących pozarolniczych miejsc pracy miało wspomagać realizację tego celu. Wzmoczona aktywność beneficjentów z tej części kraju wskazuje na to, iż rozumieją oni konieczność poszukiwania dla siebie oraz innych mieszkańców obszarów wiejskich alternatywnych, względem dotychczasowych, źródeł dochodów, tym niemniej należy pamiętać, że potrzeby rozwoju nowych form aktywności zawodowej prowadzące do trwałych przemian w strukturze gospodarki i strukturze zatrudnienia były i nadal są tam największe w skali kraju.

Rys. 1. Regionalne zróżnicowanie średnich wartości realizowanych projektów inwestycyjnych w ramach działania 2.4 SPO ROL w latach 2004-2006 z podziałem na cel główny przedsięwzięcia

Fig. 1. Regional differentiation of an average investment project value within the measure 2.4 of SOP RMFSRD in years 2004-2006 according to the project main goal

* cel główny:

- I - tworzenie alternatywnych źródeł dochodów,
- II - promowanie pozytywnego wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie,
- III - zachowanie przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich,
- IV - ułatwienie dostępu mieszkańcom wsi do usług,
- V - zwiększenie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach.

Źródło: opracowanie własne.

Po analizie wykorzystania środków finansowych w przekroju głównych celów realizacji projektów widoczna staje się, podobnie jak w ujęciu ilościowym, dominacja przedsięwzięć służących tworzeniu alternatywnych źródeł dochodów. Na ten cel

przeznaczono bowiem prawie 82% ogólnej sumy środków finansowych. Na realizację inwestycji związanych ze świadczeniem usług dla ludności wiejskiej wydatковано 32,475 mln zł, co stanowiło 10,4% ogółu przyznanych funduszy, natomiast na zwiększanie opłacalności produkcji oraz usług w gospodarstwach 22,451 mln zł (ponad 7% środków finansowych).

Należy zwrócić uwagę na to, iż najwięcej w ujęciu bezwzględnym na zwiększanie opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach przeznaczali beneficjenci z dwóch centralnych regionów: mazowieckiego i świętokrzyskiego, co może być interpretowane jako wyraz skłonności mieszkańców tych województw do prowadzenia takich form aktywności, które bazują na zasobach gospodarstwa, np. agroturystyka. W tym miejscu warto zaznaczyć, że większa aktywność beneficjentów z tych województw mogła być wynikiem panujących tam warunków sprzyjających rozwojowi turystyki wiejskiej.

Średnie wielkości pojedynczych projektów inwestycyjnych realizowanych przez beneficjentów były zbliżone w poszczególnych regionach (wartość odchylenia standardowego wyniosła 4822,60 zł przy średniej arytmetycznej obliczonej na poziomie 74534,69 zł). Przeciętnie ujmując przedsięwzięcia o najniższej wartości jednostkowej (64358,27 zł) realizowały podmioty z województwa podkarpackiego, a najwyższą średnią wartość projektu odnotowano w Wielkopolsce (83163,72 zł). Przestrzenne zróżnicowanie, zilustrowane na mapie (rys. 1), wskazuje, że wraz z „przesuwaniem się” ze wschodu na zachód kraju wzrastała średnia wartość realizowanego projektu inwestycyjnego.

Większe aniżeli w ujęciu regionalnym było zróżnicowanie wartości realizowanych przedsięwzięć ze względu na ich przeznaczenie. Wynikało ono wprawdzie bardziej z omówionego wcześniej zróżnicowanego zainteresowania realizacją inwestycji w zakresie głównego jej celu, tym niemniej warto zwrócić na nie uwagę. Zdecydowanie najdroższe przedsięwzięcia podejmowano dla realizacji celu „zachowanie przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich” (średnia wartość projektu wyniosła 80397,63 zł, przy czym w trzech województwach ukształtowała się na poziomie 100 tys. zł). Realizowanych inwestycji w ramach tego celu, jak wspomniano wcześniej, było najmniej, stąd globalna wartość przyznanego na nie dofinansowania była najniższa.

Niższe przeciętne wartości projektów odnotowano dla przedsięwzięć realizujących pozostałe cele. Były one zbliżone do 75 tys. zł. Średnia wartość przedsięwzięć zmierzających do tworzenia alternatywnych źródeł dochodów wyniosła 74395,69 zł, na promocję pozytywnego wizerunku wsi i rolnictwa w społeczeństwie wydatковано przeciętnie 74336,75 zł, natomiast w celu ułatwienia dostępu mieszkańcom wsi do usług przeznaczano średnio 75796,89 zł. Celem zwiększania opłacalności produkcji i usług w gospodarstwach rolnych wydatковано średnio 74242,06 zł. Z tego zestawienia widać, iż największym powodzeniem cieszyły się takie rodzaje przedsięwzięć, które wymagały relatywnie mniejszego zaangażowania kapitału. Taka obserwacja prowadzi do spostrzeżenia, iż jedną z możliwych barier korzystania ze środków pomocowych Unii Europejskiej jest przeszkoda kapitałowa. Należy pamiętać bowiem, że udzielane z funduszy strukturalnych w ramach programów pomocowych dofinansowanie ma charakter refundacji uprzednio poniesionych wydatków. Dlatego też, aby skorzystać ze środków europejskich należy najpierw zrealizować inwestycję i w pełni pokryć jej koszty z własnych zasobów finansowych, ewentualnie z kredytu bankowego, a dopiero po spełnieniu tego warunku ubiegać się o zwrot części, poniesionych w związku z realizacją projektu, wydatków. W obliczu niewystarczających środków własnych, a w niektórych przypadkach przy problemach z uzyskaniem kredytu o odpowiednio wysokiej wartości, wnioskodawcy

decydowali się na realizację mniejszych inwestycji, na które posiadali zabezpieczenie finansowe.

Wnioski

Przeprowadzone badania oraz uzyskane dzięki nim wyniki skłaniają do postawienia następujących wniosków.

1. Korzystanie ze środków finansowych pochodzących z funduszy strukturalnych, a przeznaczonych na tworzenie i rozwijanie pozarolniczych form aktywności gospodarczej na obszarach wiejskich było w latach 2004-2006 zróżnicowane zarówno w skali regionalnej, jak i ze względu na zakres realizowanych przedsięwzięć. Przyczyny zróżnicowanego wykorzystania funduszy w ujęciu przestrzennym nie leżą w ograniczeniach wynikających z wstępnie ustalonych alokacji wojewódzkich, lecz należy ich szukać w aktywności potencjalnych i rzeczywistych wnioskodawców.
2. Zdecydowanie najwięcej zrealizowanych inwestycji oraz największa suma wydatkowanych środków (około 82% kwoty dla całego działania) miało na celu tworzenie alternatywnych źródeł dochodów na obszarach wiejskich. Następnymi w kolejności były przedsięwzięcia związane z ułatwieniem dostępu dla mieszkańców wsi do usług oraz przedsięwzięcia zwiększające opłacalność produkcji i usług w gospodarstwach. Najmniejsze zainteresowanie wnioskodawcy wykazywali zachowaniem przyrodniczych zasobów obszarów wiejskich.
3. Uwzględniwszy powszechnie znane problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy obszarów wiejskich południowo-wschodnich regionów Polski, pozytywnie należy ocenić ich zwiększoną aktywność w pozyskiwaniu i korzystaniu z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć mających na celu tworzenie przez nich alternatywnych względem rolnictwa źródeł dochodów.
4. Uzyskane wyniki badań potwierdziły sformułowaną hipotezę traktującą o lepszym wykorzystaniu środków finansowych z funduszy strukturalnych w regionach o wyższej przedsiębiorczości pozarolniczej mieszkańców wsi.
5. Zaobserwowana zależność polegająca na tym, że w wyodrębnionej ze względu na deklarowany cel główny projektu grupie, dla której odnotowano największe zainteresowanie uzyskaniem wsparcia (mierzone liczbą składanych wniosków o dofinansowanie i liczbą realizowanych inwestycji), wdrażano przedsięwzięcia o najniższej wartości jednostkowej, może świadczyć o występowaniu bariery kapitałowej korzystania z funduszy europejskich. Wiąże się ona z koniecznością posiadania własnych środków finansowych, aby móc skorzystać z dofinansowania z funduszy UE. W tym aspekcie brak własnych środków finansowych staje się istotną przeszkodą w rozwoju pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich, której nie są w stanie w pełni usunąć nawet dostępne fundusze europejskie.

Literatura

- Czubak W. [2008]: Znaczenie czynników wpływających na korzystanie z funduszy rolnych UE. *Roczniki Naukowe SERiA*, t. X, z. 3, ss. 97-102.
- Duczowska-Małysz K. [2008]: Zmieniająca się rola rolnictwa w społecznym i ekonomicznym funkcjonowaniu obszarów wiejskich (procesy dostosowawcze polskiego rolnictwa do nowych wyzwań). [W:] Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014-2020. M. Kłodziński (red.). Wyd. IRWiR PAN, Warszawa.
- Fijałkowska E. [2005]: Zmiany w konkurencji i sytuacji dochodowej polskich gospodarstw rolnych po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. *Problemy rolnictwa światowego*, t. XIII, ss. 40-46.
- Kłodziński M. [1999]: Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich. Wyd. IRWiR PAN, Warszawa.
- Kłodziński M. [2006]: Polityka rozwoju obszarów wiejskich. *Acta Agraria et Silvestria, Series Agraria*, t. XLVI/2, ss. 239-245.
- Kolarska-Bobińska L., Rosner A., Wilkin J. [2001]: Przyszłość wsi polskiej. Wizje, strategie, koncepcje. Wyd. Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa, ss. 11-30.
- Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006*. [2006]. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Ziętara W. [2008]: Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju polskiego rolnictwa. *Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G Ekonomika rolnictwa*, t.94, z. 2, ss. 80-94.